

Lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindriffta

Rapport fra pilotprosjektet «Ut på vidda», utført høsten 2014

28.11.2014

Fylkesmannen i Finnmark

© Fylkesmannen i Finnmark 2014

Innhold

1. Forord	2
2. Sammendrag	3
3. Bakgrunn for prosjektet	4
4. Målsetting.....	4
5. Organisering	5
6. Økonomiske rammer.....	6
7. Læringsprosjektet.....	7
Hvem	7
Omfang	7
Program	7
Sikkerhet.....	7
Tilbakemelding fra kjøperne	8
Tilbakemelding fra tilbyderne	8
Evaluerings/tanker fra Fylkesmannen i Finnmark	9
8. Omsorgsprosjektet	9
Hvem	9
Omfang	10
Program	10
Sikkerhet.....	10
Tilbakemelding fra kjøperne	11
Tilbakemelding fra tilbydere	11
Evaluerings/tanker fra Fylkesmannen i Finnmark	12
9. Andre aktører under samme tema.....	13
Ersvika samiske siida	13
Den kulturelle skolesekken (DKS).....	14
Den naturlige skolesekken	15
10. Noen erfaringer fra Inn på tunet med overførbar verdi til Ut på vidda.....	15
11. Kvalitetssikring.....	16
12. Videre organisering	17
13. Finansiering	18
12. Konkluderende kommentarer	18
13. Referanser	20

Forsidebilde: Kjøtt henges til røyking og tørking på innsiden av en lulesamisk gamme i Ersvika i Nordland. © Fylkesmannen i Finnmark.

Forord

Prosjektet «*Lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindrifta*» er et resultat av reindrifftsavtaleforhandlingene mellom Norges Reindriftssamers Landsforbund og Staten i 2012/2013 og 2013/2014.

Fylkesmannen i Finnmark har vært ansvarlig for utførelsen av prosjektet.

Målet med prosjektet har vært å utføre to pilotprosjekt – ett innen læring, og ett innen omsorg – for å få erfaringer som kan peke retning videre i arbeidet mot en permanent ordning.

Lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindrifta er inspirert av Inn på tunet, som har vært under utvikling siden midten på 1990-tallet. Målet er å gi mestring, utvikling og trivsel med utgangspunkt i bonden og gårdens ressurser, fysisk aktivitet, dyr og natur.

På lik linje med Inn på tunet kan Ut på vidda bidra til innovasjon og næringsutvikling, samtidig som en tar utgangspunkt i kultur- og naturkunnskap som ofte har vært utilgjengelig for den som ikke er tilknyttet reindriftnæringa.

En stor takk rettes til alle som har svart på de mange spørsmålene mine.

Uten engasjerte reineiere, skoleledere, kommuneansatte, omsorgsarbeidere, journalister og elever hadde ikke prosjektet kunne gjennomføres – en stor takk til alle som har gitt av tiden sin, og bidratt til gjennomføring av pilotprosjektet.

Vadsø, 28. november 2014

Ellen Marie Winther

Prosjektleder

1. Sammendrag

For at Ut på vidda skal bli en ordning som definert «Tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester i báikedoallu og siidadoallu (tjenestearenaer)» krever det systematisk og målrettet jobbing over tid, spesielt opp mot kommuner. Vårt inntrykk er at det er lettere å finne tilbydere enn det er å finne kjøpere. Det er ingen tvil om at tilbud som ikke er lovpålagte av kommuner ikke arbeider i det letteste landskapet. Inn på tunet er delvis godt kjent, men at tilsvarende tilbud kan gis av reineiere med basis i samisk kultur og reindrift er nytt og dermed ukjent. Her er det behov for å jobbe videre – og gjerne med inspirasjon fra hvordan man arbeidet med etablering av Inn på tunet i sin tid. Det er dog ikke alle ordninger som kan «overføres», f.eks vil HMS-krav variere. Med tanke på kvalitetssikring og kompetansegivning kan en nok se mer til Inn på tunet. Det har ikke vært i prosjektets mandat å utvikle HMS-krav eller godkjenningsordning, men prosjektleder ser på det som naturlig å gjøre dette ved videreføring av prosjektet.

2. Bakgrunn for prosjektet

I Reindrifftsavtalen for 2012/2013 ble det satt av 350 000 kroner til utvikling av en ordning for lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindriffta. I reindrifftsavtalen 2013/2014 ble det vedtatt å videreføre denne summen til inneværende år, da prosjektet ikke ble startet opp det første vedtaksåret, samtidig som det ble tildelt 100 000 kroner over Reindrifftens utviklingsfond. Totalt ble det satt av 450 000 kroner disponibelt for pilotprosjektet. Vi har kalt det «Ut på vidda», for å spille på Inn på tunet og gi assosiasjoner til reindriffta.

Lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindriffta er inspirert av og basert på Inn på tunet. Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk for enkeltmennesker og grupper. Tjenestene skal gi mestring, utvikling og trivsel. I Inn på tunet defineres et gårdsbruk som en eiendom som benyttes til jord-, skog-, eller hagebruk. Aktivitetene i tjenestetilbudet er knyttet opp til gården, livet og arbeidet der. Både erfaringsbasert kunnskap og forskning peker på at slike tilbud kan spille en viktig rolle for mennesker i forskjellige livssituasjoner.

Inn på tunet legger et grunnlag for større variasjon i tjenestetilbud og bedre individtilpasning, samtidig som det kan sysselsette flere på gården.

I arbeidet med lærings- og omsorgsbaserte tjenester har man hatt følgende definisjon på tjenesten:

Tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester i báikedoallu og siidadoallu (tjenestearenaer). Tjenestetilbudet er knyttet til reindrifften, livet og arbeidet der og skal gi mestring, utvikling og trivsel. Aktivitetene skal ta utgangspunkt i kunnskap og aktiviteter fra samisk kultur og reindrifft.

Terminologi i Ut på vidda:

Bruker: Person som deltar eller mottar Ut på vidda-tilbudet.

Kjøper: Bestiller av tjenesten. Ansvarlig for tjenestetilbudet i forhold til bruker.

Tilbyder: Utvikler og leverandør av tjenesten. Person eller personer tilknyttet en siidaandel.

I dette arbeidet har vi jobbet med utgangspunkt i rapporten «Lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindrifften: Rapport fra arbeidsgruppe oppnevnt av LMD og NRL under reindrifftsavtaleforhandlingene 2012»

3. Målsetting

Prosjektets mål var å danne et erfaringsgrunnlag for videre arbeid med lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindriffta. Dette innebar å identifisere reineiere som var interesserte i å gi et velferdstilbud til det aktuelle kjøpere, hjelpe til med å få i gang et samarbeid mellom reineiere og det offentlige (kommuner) i geografisk nærhet til reineier,

identifisere brukergrupper, og utføre aktiviteter i rammen som gis (gi mestring, utvikling og trivsel i tjenestetilbudet).

Det er denne rapportens hensikt å belyse erfaringene som ble gjort, og se etableringen av en permanent ordning av lærings- og omsorgsbaserte tjenester i lys av disse.

To tjenestetilbud skulle utprøves. Ett tilbud innen helse og omsorg, og ett innenfor læring. Andre tjenestetyper og tilbud kan utvikles etter hvert som ordningen utvikles videre.

4. Organisering

Fylkesmannen i Finnmark har hatt ansvaret for pilotprosjektet, og en rådgiver/prosjektleder ble ansatt fra 1. mai til 28. november.

Prosjektet har nytt godt av innspill fra referansegruppa underveis i arbeidet. Referansegruppa har bestått av representanter fra Norske reindriftssamers landsforbund (NRL/NBR), Sametinget/Sámediggi, Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og Landbruks- og matdepartementet (LMD). Referansegruppas rolle har vært å komme med faglige og organisatoriske innspill til arbeidet.

Referansegruppas medlemmer:

Fra NRL/NBR: Inge Even Danielsen

Fra Sametinget/Sámediggi: Marit Meløy Utsi.

Fra KMD: Wenke Brenna.

Fra LMD: Sunna Marie Pentha og Lisa Jáma (halve tiden hver).

Identifisering av tilbydere, kjøpere og utførelse av aktiviteter skulle foregå i løpet av 6 måneder, fra 2. mai til 31. oktober. Grunnet ferieavvikling ble tidsrommet utvidet til 28. november, slik at total prosjektvarighet har blitt i overkant av seks måneder, men effektiv tid er uendret.

Gitt det korte tidsperspektivet ble det ansett som nødvendig å gå smalt ut, det vil si kontakte personer i eller tilknyttet reindrifta direkte. En annen mulighet hadde vært å gå bredt ut, mobilisere ved hjelp av media, områdestyrer og forvaltningen. Gitt den korte tiden fra igangsettelse til prosjektsslutt ble det sett på som viktigere å få utført prosjektet enn å få ut budskapet til så mange som mulig. Når dette er nevnt mener vi at å jobbe over større geografiske områder og snakke med flere aktuelle tilbydere bør være et mål for videre arbeid med Ut på vidda.

Tilbyderne ble funnet ved hjelp av snøballeffekten, det vil si at reineiere eller personer med kontakter i reindrifta ble kontaktet per telefon eller e-post og forespurt om de selv eller noen de kjenner kunne være interessert i deltakelse i pilotprosjektet. Flere «spor» ble fulgt samtidig, blant annet i Kautokeino og Tana. Igjen, gitt den korte tidsfristen ble tilbyder valgt

der man også kunne få til et samarbeid med kommunen på kort varsel. Før man inngikk samarbeid i pilotprosjektet var prosjektleder på møter med kommuner og potensielle tilbydere i Tana, Kautokeino, Nesseby og Karasjok, og e-poster ble sendt til kommuneansatte i Berlevåg, Båtsfjord, Kautokeino, Nesseby, Tana og Karasjok. Det har ikke vært et mål at alle kommuner og alle reineiere skulle forespørres, men et strategisk utvalg gitt tidsmessig og geografisk tilgjengelighet for prosjektleder er gjort.

Ytterligere to kvinnelige reineiere har vært i kontakt med prosjektleder om å være tilbyder. Da var prosjektet halvveis, og det var ikke anledning til å bli med i pilotprosjektet. Den ene av disse tok kontakt såpass tidlig at vi rakk å planlegge aktiviteter, men prosessen stoppet opp underveis.

Tilbyderne har ikke mottatt økonomisk kompensasjon for deltakelse i pilotprosjektet, men får beholde utstyret som er kjøpt inn til prosjektet og brukt under aktivitetene. Vi håper med dette å bidra til at terskelen til å gå videre med å utvikle tjenester og samarbeide med det offentlige i framtiden blir mindre.

5. Økonomiske rammer

Totalt 450 000 kroner var avsatt til pilotprosjektet. Av disse var 100 000 kroner tiltenkt tilbyder, i form av støtte til utstyr.

Budsjettpost	Budsjetterte midler	Regnskap
Lønn prosjektleder	220 000,-	233 271,00
Overhead	90 000,-	90 000,00
Reiseutgifter	30 000,-	33 754,82
Kostnader pilotprosjekt læring	100 000,-	39 199,00
Kostnader pilotprosjekt omsorg		
Oversetting	0,00,-	812,50
Totalt	450 000,-	399 232,32
Overskudd		kr 50 767,68

Oppsett per 28.10.14

Oversikt over disponerte, men ikke utbetalte midler:

Stipulerte utgifter	Estimat
Utstyr Karasjok	8 870,32
Transport Karasjok	400,00
Totalt	9 270,23
Stipulert overskudd ved regnskapets avslutning	kr 41 497,36

6. Læringsprosjektet

Hvem

Tilbydere i læringsprosjektet har vært Liz Utsi og Ellen Anne Siri. Liz er tilknyttet reindriften i Rákkonjargga reinbeitedistrikt og er ansatt som lærer i Tana kommune. Ellen Anne er reineier med rein i Várnjargga reinbeitedistrikt. I utgangspunktet ble begge kontaktet uavhengig av hverandre, men gitt geografisk nærhet og at de kjente til hverandre fra før, ble det foreslått at de gikk sammen om tilbudet. Begge har ytret at det var godt å samarbeide om tilbudet med en annen. De utfylte hverandre svært godt.

Omfang

Læringsprosjektet har blitt utført 3. og 16. oktober 2014, for 10 ungdomsskoleelever i Tana kommune og åtte ungdomsskoleelever i Nesseby kommune. Elevene fra Tana fikk en full dag ute med aktiviteter og undervisning. Elevene i Nesseby var med en halv dag.

Program

Tilbyderne forberedte et opplegg, som forløp omtrent som vist nedenunder. For elevene fra Nesseby som bare hadde en halv dag tilgjengelig, ble programmet forkortet.

Aktivitet	Mål
Oppmøte ved bålpassen – gjennomgang av dagen	
Lære om den førkristne samiske religionen	Læreplanmål: gjøre rede for sjamanens plass i de fortidige samiske samfunnene, beskrive trommen og bruken av den Gjøre rede for noen religiøse ritualer i fortid og nåtid
Flå reinhode – lage eget sitteunderlag	Lære å håndtere kniv Lære hva deler av reinen kan brukes til
Lunsj: reinkjøtt i pitabrød	
Flå reinskanker	Lære å håndtere kniv Lære hva deler av reinen kan brukes til
Oppsummering & opprydding	

For elevene fra Nesseby ble dagen mest inne. Værmeldinga meldte 10 minusgrader. Med kalde fingre er det lett å være unøyaktig og utålmodig, derfor ble det bestemt at aktiviteten skulle foregå inne. Flåing krever nøyaktighet og konsentrasjon. Lunsjen ble tilberedt og spist ute i lyngen. Tilbyderne sier selv at aktivitet som involverer bruk av kniv bør legges til varmere årstider, slik at man kan være ute.

Sikkerhet

Det er nødvendig at tilbydere går gjennom alle faremomenter brukerne kan bli utsatt for. At førstehjelpsutstyr er tilgjengelig og kjent for brukerne (elevene i dette tilfellet) bør være et grunnleggende krav. Å gå igjennom hvordan man skal og ikke skal oppføre seg når man

håndterer kniv, likeså. Bål, kan i utgangspunktet utgjøre en fare (man kan snuble, bli dyttet i, eller noe kan ta fyr). Dette bør samtales om med brukerne. Det anbefales derfor at man i Ut på vidda-sammenheng har med en bøtte vann som alle vet er i nærheten av bålet, i tillegg til kjennskap til førstehjelpsutstyr, brannsalve, og evt. pulverapparat. Her kan man basere krav på eksisterende retningslinjer i Inn på tunet, med noen tilpasninger.

Tilbakemelding fra kjøperne

Nesseby oppvekstsenter forteller at de har mange tradisjonelle aktiviteter. Det er derfor naturlig for dem å benytte seg av tilbud som Ut på vidda. Akkurat denne dagen ble litt kort, og det ble litt travelt, forteller lærer Inger Katrine Juuso. Hun hadde likt at aktiviteten ble satt mer i en større sammenheng med reinens bruksområder og ressursutnyttelse i et større perspektiv. Allikevel, elevene var veldig fornøyde. Juuso sier videre at skolen har fokus på slike aktiviteter, men strever med dårlig råd. Til mat- og helsefaget har de budsjett på 30 kroner per elev – når klassen da har 9 elever, blir det begrenset hva man kan få til. «For ikke snakk om å få råd til å kjøpe en hel rein», sier Juuso. Skolen følger samisk læreplan, og har over tid hatt tverrfaglige prosjekter om de ulike primærnæringene (en hvert år). Skolen har også fått midler fra Sametinget til et utmarksskoleprosjekt. Som kjøper er denne skolen «midt i målgruppen». Utdfordringen ligger i finansiering av kjøp av Ut på vidda-tjenester.

Seida skole i Tana kommune, ved rektor Else Marie Seim, gir tilbakemelding på at elevene var veldig fornøyde med tilbudet som ble gitt av Utsi og Siri. Skolen planlegger nå å la samiskelevne få fulle dager med undervisning ute, inspirert av Ut på vidda. Det vil være Liz Utsi, i form av hennes rolle som ansatt på skolen, skal ha ansvaret for denne undervisninga.

Skolen er positiv til å koble tradisjonell undervisning til uteområdet, og vil fortsette å ha arbeidsmetoden i tankene fremover, og vil gjerne jobbe med å synliggjøre menneskenes tilknytning til naturen. Seida skole valgte å gi tilbudet kun til de elevene som har samisk som fag på skolen. Det er én måte å organisere tilbudet på, men prosjektleder vil påpeke at tilbudet vil være like interessant/relevant for elever som ikke har tilknytning i form av språk eller familieband til den samiske reindriften, med tanke på mestring, utvikling og trivsel.

Tilbakemelding fra tilbyderne

I samtale med tilbyderne kommer det fram at denne måten å jobbe på er interessant for begge. Spesielt den ene av dem har nå fått flere ideer og planer for sin egen bedrift. I reingjerdet i Krampenes på Varangerhalvøya kommer det mange barnehager og skoler på besøk. Barna og de voksne kommer for å se på reinen og det som foregår. De involverte i reindriften er ofte for travel til å ta seg av de som kommer på besøk, slik at man blir stående å se på, før barna spiser matpakke og reiser hjem igjen. Ellen Anne Siri har lyst til å utvikle opplegg rundt dette. Hun har også tanker om muligheter med samarbeid med skoler og barnevernstjenester i området. Liz Utsi sier at en slik dag som de hadde ved elvekanten i Tana gjør også noe med motivasjonen til å være lærer – det gjorde godt, og inspirerer: «Det er alltid gøy å ta med elever utenfor skolens område. Da får man ofte en mer nysgjerrig og lærevillig elevgruppe. Slik var det denne gangen også. Elevene viste interesse for oppgavene

de fikk, de var lærevillige og takknemlige for å få være med på dette. Dette gir ekstra motivasjon for meg som lærer å gjennomføre slike tiltak.» Her kunne hun kombinere rollen som lærer med sin erfaringskunnskap.

Evaluering/tanker fra Fylkesmannen i Finnmark

Læringsaktiviteten synliggjorde i høy grad potensialet som ligger i å bruke rein i undervisning. Reinens anatomi, kulinariske kvaliteter og bærekraftig ressursutnyttelse i lokale og globale perspektiv, er forslag til temaer.

Andre reineiere forteller også om besøkstrykk i reingjerdet, uten at man har kapasitet til å ta seg av gjestene. Ved å legge et Ut på vidda-tilbud til reingjerdet, kan brukere få oppleve reindriften på en særegen måte. Dette forutsetter at man lager et tilbud som innebærer noe annet enn å stå å se på arbeidet i girdnu (den midterste ringen hvor reinene skilles fra hverandre i reingjerdet) og gardi (reingjerdssystemet). Et annet alternativ er å bygge opp et sted man kan ta i mot besøk, som er lettere tilgjengelig, eller mer tilrettelagt for flere aktiviteter enn reingjerdet. Her kan man også se for seg en kombinasjon av de to.

Intensjonen i prosjektet var at kjøper skulle betale for tjenesten. Tilbyder bruker av sin tid til forarbeid, utøvelse og etterarbeid. For å få til læringspiloten måtte vi justere dette kravet. På grunn av trang skoleøkonomi og budsjettprosesser som foregår langt bak i tid, var det ikke mulig for skolen å betale tilbyder for tjenesten. Tilbyder sa seg villig til delta i pilotprosjektet til tross for dette.

Prosjektleder brukte mye e-post som kommunikasjonsform. Prosjektleder erfarte at det ikke alltid ble svart på e-poster, slik at man ble usikker på om informasjon og detaljer nådde fram til tilbyderne.

Kanskje kunne man ha tilbudt opplegget til flere skoler i området. Det er prosjektleders oppfatning, imidlertid, at man bruker en stund på å danne relasjoner med aktører og samfunn.

Her var bruk av «slakteavfall» hovedaktiviteten og datoer for dagene ble utsatt fordi det tok tid før reinene ble slaktet på Varangerhalvøya. Slakteri kutter reinføttene annerledes enn ved tradisjonell slakting – og de var for korte til å kunne bli til skaller, som planlagt. En må kunne være fleksibel og ha «plan B» og til og med en «plan C».

7. Omsorgsprosjektet

Hvem

Tilbydere i omsorgsprosjektet har vært ekteparet Anne May Olli og Tor Mikkel Eira, i Karasjok. Ekteparet kombinerer gårdsdrift med reindriftnæring og har godkjent reinslakteri på gården. Gården er godkjente Inn på tunet-gård. De har enda ikke kommet i gang med samarbeid med kjøpere i forhold til Inn på tunet-statusen.

Karasjok kommune har blitt tildelt midler fra Helsedirektoratet til å etablere nye dagaktivitetstilbud til eldre, hjemmeboende personer med demens. Kommuner som skal etablere dette kan søke om tilskudd, men man kan også bruke midlene til å kjøpe tilbud fra for eksempel Inn på tunet-tilbydere, av private tilbydere, jamfør Inn på tunet eller Ut på vidda (Helsedirektoratet 2014). Partene ble kontaktet og et samarbeid var interessant for både kommunen og tilbyder, for å prøve ut «Ut på vidda».

Omfang

Omsorgsprosjektet var planlagt å gå over fire onsdager, inkludert en dagstur til reingjerdet. Tilbyderne hadde kapasitet til å ta i mot fem eldre. To eldre deltok, over to onsdager.

Program

- Brukerne ankommer gården på morgenen, og spaserer ned til lavvuen ved elva.
- Kaffe og kaker i lavvuen. Snakker om dagen som er planlagt. Snakker om hva som har skjedd med de eldre siden sist.
- Aktivitet. For eksempel: Henting av sennagress, tørking av sennagress. Tur i nærområdet.
- Varm lunsj – røykakjøtt og eplekake den ene dagen og kokt reinkjøtt, gumpus og vaffler, i lavvuen den andre.
- Avslutning etter lunsj med samtale om hvordan dagen har vært for de eldre og hva som skal skje neste gang de kommer.
- Skyss hjem.

Sikkerhet

Brukergruppen til tilbudet var eldre, hjemmeboende demente. Det hører med til demenssykdom at også den fysiske helsa reduseres, men dette varierer fra person til person. Man må allikevel ta høyde for at brukerne ikke er fysisk sterke, slik at settingen/infrastrukturen som tilbys tar hensyn til at man for eksempel ikke orker å gå så langt.

Sikkerhetstiltak/risikovurdering vil avhenge av den planlagte aktiviteten, men må også tilpasses omgivelsene rundt. Tilbyder må kunne beskrive alle faremomenter som for eksempel en bratt skrent (fall), elv (hypotermi, drukning), bål (brannskader), kniver (kuttskader), varm mat/drikke (brannskader), og for alle eventuelle maskiner eller kjøretøy som er i nærheten (f.eks firhjuling eller skuter (klemmeskader)) må det kartlegges faremomenter og være tenkt ut en løsning. Bøtte med vann ved bålet bør også her være et minstekrav, sammen med førstehjelpsutstyr.

I Inn på tunet blir sikkerhet i tilbudet på gården høyt vektlagt. Det er kjøper som er ansvarlig for brukerens tjenestetilbud. Derfor er det viktig at kommunen/kjøper og reieneier/tilbyder har god dialog og kommunikasjon og at det er overensstemmelse om regler som skal gjelde. I et Ut på vidda-tilbud vil det være vanskeligere å lage uniforme standardkrav til sikkerhet, fordi reindriften bruker forskjellige områder avhengig av årstid, og det er naturlig g at man

ikke stiller krav til at et Ut på vidda-tilbud må være stedfast. Det anbefales likevel å se for seg muligheten for å ha stedfaste tilbud også i Ut på vidda. Da har kjøpere ett sted å forholde seg til, man vet hvor langt det er dit, sikkerhetsmomenter vil ikke variere fra gang til gang (med tilhørende tid som må brukes på kartlegging før hvert opplegg/gang), og dersom tilbudet er fast eller delvis fast – så slipper man logistikken som kreves for å rigge opp/rigge ned utstyr mellom hver gang.

Tilbakemelding fra kjøperne

Det generelle inntrykket når det gjelder kommunenes engasjement i prosjektet er moderat. Dette kan henge sammen med en presset arbeidshverdag.

Som tilbakemelding skriver kommunens kontaktperson at det var vanskelig å få folk til å delta, at «det må nok en slags 'fadderordning' til [for] å rekruttere brukere dit, at man drar fra bruker til bruker [og] informerer om tilbudet og evt. får noen med». Ved spørsmål om hvordan de faktisk rekrutterte brukere er ikke svar mottatt. På den andre siden sier kommunen at samarbeidet med tilbyderne fungerte. Det er ikke beskrevet hvordan eller hvorfor. Da turen til reingjerdet ble avlyst sent på kvelden dagen før, ble det avtalt en ny dato som så ble avlyst av tilbyder fordi det ikke var rein i reingjerdet denne dagen. Kommunens kontaktperson ser ikke på det som kommunens ansvar å følge opp ytterligere og finne andre dager som passer, men ser på det som tilbyders ansvar å planlegge en ny dag. Siden reingjerdet-turen ble avlyst har det ikke vært kontakt mellom kommunen og tilbyder i følge kommunens kontaktperson, Heidi Boine.

Tilbakemelding fra tilbydere

«Dag 1 involverte å spasere rundt på eiendommen og samtale lett. Bare én av de eldre følte seg i form til å være med, den andre fikk sitte på glassverandaen og se på gårdstunet. På dag 2 kom kun den ene av de to eldre. Da ble det sanket og bearbeidet sennagress. Det var planlagt å ha opplegg både før og etter lunsj. Etter ønske fra de to deltakerne, ble dagen avsluttet etter lunsj – da var de slitne og ville reise hjem. De eldre ble fortere slitne enn vi hadde sett for oss. Neste gang vil vi planlegge mindre fysisk krevende aktiviteter, og tilrettelegge mer, ved for eksempel bruk av snøskuter eller firhjuling, der det er en fysisk krevende aktivitet. Det er ikke meningen å slite dem ut!». Dette sier ekteparet Olli og Eira om erfaringer de fikk under pilotprosjektet.

Ekteparet Olli og Eira erfarte at det var nødvendig å være to, i møte med de to eldre. Behovet for individuell tilpasning var større enn de hadde sett for seg, og hvis den ene brukeren ikke vil være med på tur, kan den ene tilbyderen være igjen og ha alternativt tilbud til denne. De erfarte også at det er ikke nødvendigvis riktig å legge opp til store (omfangsrike, krevende) aktiviteter.

Det var planlagt en dagstur til reingjerdet, en og en halv times kjøretur unna Karasjok. Planen var å ta ut en slakterein, tappe blod og slakte den, grovpartere og ta ut kok-kjøtt som skulle tilberedes til lunsj før hjemreise, og det var lagd hjemmebakst til dessert. Denne

aktivitetsdagen fant ikke sted. Selv i Finnmark kan vinterføre komme overraskende på kommunens biler, slik at det var ikke mulig å få transport til fjells. I forhold til avtalen var det planlagt én dag til som heller ikke fant sted, og kommunen har ikke informert om hvorfor.

Tilbyderne avtalte pris med kommunen om 1400 kroner per person per dag. Olli og Eira sier at dette er for lite når det bare kommer to stykker, og at man i stedet bør ta en fast pris som dekker inntil (for eksempel) fem personer – det vil si at kommunen kjøper et fast opplegg for inntil fem stykker per gang. Da ligger det også et større insentiv for kommunen å få med/tilby tilbudet til flere deltakere. Dette er nødvendig for å få dekt utgiftene med to ansatte på jobb i perioden tilbudet finner sted. De anbefaler også at man tar full eller 50 % betaling for dager som er avtalt, men avlyst.

Evaluerings/tanker fra Fylkesmannen i Finnmark

Det tyder på at tilbyderne fikk liten informasjon om de eldre (brukerne) før de kom. Begge to ble fort slitne og var i dårligere fysisk form enn tilbyderne hadde forventet. Det er mange faktorer som kan bidra til dette, blant annet at det er uvant å reise et annet sted, og det kan være uvant å være sammen med nye mennesker. Fra dette drar vi at det er viktig å få god informasjon om helsetilstanden til brukeren, og informasjon om hva han/hun er vant til å gjøre. Dette for å være mest mulig forberedt og gi brukeren en god opplevelse. For noen kan det være mer enn nok å gå fra drosjen til lavvuen og sitte og lukte på gamle, kjente lukter, komme på et ord de ikke har brukt på lenge og skjære tørka reinkjøtt i biter. Derfor er det viktig å ha god kjennskap til brukerens hverdag. Dette er kommunen/kjøpers ansvar å få formidlet på en god måte. Her kan man se til rutiner i Inn på tunet.

Eira og Olli fikk ikke skriftlig avtale med kommunen før prosjektet gikk i gang. Vi mener dette er viktig å passe på, før man begynner opplegget. Prosjektleder kan ha latt seg blende av at tilbydere var godkjente Inn på tunet-tilbydere og antok at de ville trekke på kunnskap derfra i større grad. Dette kan gi en indikasjon på at det ikke er så lett å overføre Inn på tunet-rutiner til reindriften, uten at man har gått gjennom krav og forventninger med et nettverk eller lignende. Kontrakten kan og bør basere seg på det man legger vekt på i Inn på tunet. Blant annet innebærer dette

- hvem har det faglige ansvaret (I Inn på tunet er dette kjøpers oppgave)
- telefonnummer til vakthavende/ansvarlig kontaktperson hos kjøper
- hvor lenge tilbudet varer per dag
- over hvor lang tid samarbeidet gjelder for
- hvor mange deltakere tilbudet gjelder for
- om det inkluderer mat eller ikke
- pris

I Karasjok ble det kanskje ikke lagt gode nok rammer rundt samarbeidet. Det var et mål at tilbudet skulle gis fire ganger inkludert dagstur til reingjerdet, slik at man fikk kontinuitet og opplevelser over noe tid for de eldre. Prosjektledelsen la ikke press på at det skulle

utarbeides kontrakt, noe man i ettertid ser burde ha blitt gjort. Spesielt uheldig var det at den planlagte turen til reingjerdet ble avlyst fra kommunens side klokken 22 kvelden før de skulle dra. Det ser ut til at det er viktig å legge besøk til reingjerdet til de første dagene man henter inn reinen til gjerdet. Etter hvert som dagene går blir det mindre rein som skal igjennom gjerdet, og det blir mindre fleksibelt.

Tilbyder har sagt seg åpen for å gi dagaktivitetstilbud utover pilotprosjektet, dersom kommunen ønsker det for sine eldre, hjemmeboende demente. Det er til nå ikke kjent at nye avtaler er gjort.

Forutsigbarheten/langsiktigheten i prosjektet har kanskje vært liten. Dette kan medvirke til at aktører kvier seg for å engasjere seg. Vi har orientert om at dette er et seks måneders pilotprosjekt, og at det vil være opp til partene i reindriftsavtalen å ta temaet videre etterpå. Prosjektleder er blitt fortalt at personer i og rundt reindriften sitter med inntrykk av at man har vært med på prosjekter som har startet, rapporter har blitt skrevet for så å kunne ut i lite etterpå. Det kan tyde på at flere er vant til at prosjekter kommer og går, uten at det føles som viktig å bidra til at de går bra, fordi faren er stor for at de ikke blir noe av videre. Dersom det er dette landskapet prosjektet opererer i, kan det være vanskelig å opprettholde entusiasme fra kommuneansatte med allerede presserende og lovpålagt oppgaver. Langsiktige avtaler burde være prioritert arbeidsmetode, både i forhold til kjøper og tilbyder.

8. Andre aktører under samme tema

Formålet med denne delen av rapporten er å gi en oversikt over eksisterende tilbud eller ordninger som kan være mulige samarbeidspartnere, ressurser eller inspirasjon i utviklingen av en permanent ordning av Ut på vidda.

Ersvika samiske siida

I Ersvika utenfor Bodø, er det bygd opp en siida med gammer, lavvu og varmebu. Pensjonert reindriftssame Arnfinn Pavall, gründer/daglig leder Maria Hauge, pedagog Hege Christin Sandhammer og botaniker Egil Revhaug, står bak tilbudet Ersvika samiske siida. Siidaen er en besøksiida med samarbeid med barnevernstjenesten i Bodø kommune, tildelingskontoret og Bodø kommunes egen kulturelle skolesekk (DKS). Gjennom samarbeidet med Den kulturelle skolesekken, får alle 6. klassinger i Bodø kommune en dag i siidaen, med aktiviteter og læring med utgangspunkt i samisk kultur, næring og naturbruk på pensum. Samisk religion før og nå, bærekraftig utvikling, kunst og håndverk og matlaging er temaer – og mestring og utvikling står i fokus. Dette er i realiteten et Ut på vidda-prosjekt i praksis og har pågått over flere år (6-7).

Så hva skal til for at et samarbeid mellom det offentlige og en Ut på vidda-tilbyder skal fungere bra? Barnevernstjenesten i Bodø kommune har i flere år samarbeidet med Ersvika Samiske Siida om barn som trenger spesiell oppfølging. Siidaen (spesielt ved Maria Hauge) har fungert som avlastningshjem, både på hverdager og i helger. Etter samtale med

barnevernstjenesten kan det trekkes noen spesielle erfaringer og noen mer generelle anbefalinger til et slikt samarbeid. Barnevernstjenesten har flere eksempler på foreldre som er veldig fornøyde med tilbudet barnet deres får hos Ersvika Samiske Siida. Ved tilfeller der barnet også har samiske røtter, er det gitt tilbakemelding om at dette tilbudet har vært betydningsfullt ikke bare for barnet, men for hele familien.

Det som ser ut til å være viktig i samarbeid mellom det offentlige og private aktører er at Ut på vidda-tilbyderen gjennomgår enkelte kurs, hvor etikk, roller og ansvar inngår. Det er viktig å sikre at tilbyderen får støtte og anledning til å forstå fullt ut hva det å være leverandør av velferdstjenester til det offentlige innebærer av forventinger og krav. Et eksempel kan være at man må ha anledning til å komme på møter angående det aktuelle barnet, slik at alle involverte rundt et barn får anledning til å ha god dialog med hverandre. Dette er krav som barneverntjenesten har, men av forskjellige grunner kan det være vanskelig eller føles vanskelig dersom tilbyder også har en annen jobb, å må ta fri fra for å gå disse. Tilbyder må også forberede seg på å følge rapportkrav fra kjøper, og holde tidsfrister. Krav til innhold og frister bør være godt kommunisert av kjøper. God veiledning fra kjøper er en forutsetning for godt samarbeid. Et tredje eksempel er å få klarhet i hvordan man skal forholde seg til foreldre av barn der barnevernstjenesten er inne. Dette innebærer blant annet en vurdering av hvor mye man skal involvere seg med foreldre til barnet. Mange lokalsamfunn har tette forhold – hva har det å si når en skal levere en tjeneste til barnevernet? Refleksjon og gjennomgang av dette kan være rollen til en organisasjon eller støttenettverk som tilbydere i Ut på vidda bør ha. Her kan man se til Inn på tunets organisering.

Den kulturelle skolesekken (DKS)

Den kulturelle skolesekken er et samarbeidsprosjekt mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og skal bidra til at alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur av all slag, gjennom å oppleve, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for profesjonell kunst- og kulturuttrykk. Tilbudene er delt inn i Scenekunst, Visuell kunst, Musikk, Film, Litteratur og Kulturarv. Elever fra 6 til 19 år er innlemmet i ordningen. Ordningen finansierer via spillemidler fordelt av Kulturdepartementet. Enkelte kommuner har egne kulturelle skolesekker, slik som Bodø kommune har. Ellers er det en fylkesbasert ordning, organisert gjennom fylkeskommunen. Bodø kommunes kulturelle skolesekk har valgt å kjøpe en «produksjon» innenfor kategorien kulturarv hos Ersvika Samiske Siida. DKS betaler transport til og fra siidaen. Dette har gjort det mulig for flere «generasjoner» 6.klasser i Bodø kommune å få et levende inntrykk av den samiske kulturen i Duokta reinbeitedistrikt. Arnfinn levendegjør kunnskap om samisk kultur og aktiviteter innenfor siidadoallu. Ved anledning bruker de også rein i undervisninga. Dette kan være en måte å etablere et Ut på vidda-tilbud på, og opparbeide seg et godt renommé for å få flere kunder. DKS betaler lite i forhold til Inn på tunet-priser, men til gjengjeld gis det støtte til transport. DKS i Bodø kommune sier de er veldig fornøyd med samarbeidet.

Den naturlige skolesekken

Den naturlige skolesekken er en ordning som skal gi skoler mulighet til å lage praktiske og engasjerende undervisningsopplegg hvor det overordna målet er utdanning for bærekraftig utvikling (UBU). Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet tildeler midler til ordningen, som er organisert gjennom Naturfagssenteret. Ordningen gir lærere muligheter til å frikjøpes fra ordinær undervisning for å planlegge og utarbeide undervisningstilbud, samt kompetanseheving.

Et eksempel på undervisningsopplegg er Eidebakken skole (Lyngen i Troms) sitt opplegg som tar utgangspunkt i sauens årssyklus. Elevene følger sauene «fra jord til bord», med læreplanmål fra fem forskjellige fag.

Den naturlige skolesekken har enda ikke hatt prosjekter som omhandler rein. Her ligger det muligheter for lærere med tilknytning til reindrifta, eller lærere i områder med aktiv reindrift å lage undervisningsopplegg som kan styrke kunnskap om rein, reindrift og samisk naturkunnskap. For personer tilknyttet reindrifta som ikke er lærere, er det mulighet for å få støtte fra Den naturlige skolesekken som ekstern aktør. Forutsetningen er da at man samarbeider med en skole. Å jobbe sammen med Den naturlige skolesekken er en mulighet for tilbydere i Ut på vidda til å utvikle opplegg og få mulighet til økonomisk støtte i en etableringsfase.

Den naturlige skolesekken er avhengig av tildeling over statsbudsjettet. Det kan derfor være usikkerhet over bevilgningene fra år til år. Den naturlige skolesekken har som mål å gjøre prosjektet selvgående etter endt prosjektperiode; midler gis for å utvikle tilbudet, ikke for å drive det videre.

9. Noen erfaringer fra Inn på tunet med overførbar verdi til Ut på vidda

Denne seksjonen er ikke uttømmende, men gir et lite inntrykk av eksisterende Inn på tunet-kunnskap sett i lys av Ut på vidda-prosjektet.

Dersom man kan synliggjøre den forebyggende effekten i slike tiltak, kan dette lette etableringen av en slik ordning. Dersom man trekker inn forebygging av frafall i videregående opplæring, utsettelse av innleggelse på helseinstitusjon og får kommunisert dette tydelig er det rimelig å anta at kjøpere vil bli mer positive til å ta i bruk slike tjenester. Det kan også være lettere å få det inn i et kommunebudsjett med god kommunikasjon om de mulige effektene (Møreforskning, 2012). det gjelder forskning kan man i stor grad se til eksisterende og pågående forskning gjort på natur-menneske-helse og annen Inn på tunet-relatert forskning (f.eks Berget, 2013), som i stor grad overlapper.

Møreforskning fant flere viktige faktorer for at Inn på tunet skal fungere. Disse er også relevante for utvikling av Ut på vidda, og flere av disse var merkbare i arbeidet med pilotprosjektet.

- Forankring (politisk og administrativt)
- Tilgang på ildsjeler
- Dialog og god prosess mellom kjøper og tilbyder i utvikling og drift
- Totalkompetanse hos tilbyder
- Utviklingsorientert fokus og organisering i kommunen

(Møreforsk. 2012, s. 8)

I følge Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) sin aktør og markedsanalyse av Inn på tunet fra 2013, etterlyser kommunene økonomisk handlingsrom for å ta i bruk Inn på tunet i økt grad (s. 2). Det er rimelig å anta at det samme gjelder for benyttelse av Ut på vidda-tilbud. NILF fant også at Inn på tunet-tjenestene i stor grad er både økonomisk og faglig konkurransedyktig i tjenesteleveringen, men at dette ikke uten videre utløser en aktiv etterspørsel. Erfaringer fra prosjektarbeidet peker på at det ikke er nok at tilbyder er pådriver, det må være et større apparat i ryggen som kan jobbe med kunnskap til forskning, kjennskap til tilbud og forankring av Ut på vidda i aktuelle kommuner.

10. Kvalitetssikring.

Innen Inn på tunet-systemet, må tilbyderen tilfredsstillende kravene i KSL-standardene 1 (Generelle krav til gården) og 11 (Inn på tunet), i tillegg til godkjent HMS-opplæring og god kjennskap til HMS-krav.

Arbeidsgruppens rapport, definerer tilbyder i følgende sitat: «tjenesten må være tilknyttet/gis av en person som tilhører en siidaandel». Det kan se ut til at det er mulig for to forskjellige typer aktører. En person med en tilknytning til en siidaandel og en person med siidaandel.

Her kan det være behov for en klargjøring. En konsekvens kan bli at det i enkelte samarbeid settes ulike krav til hvem tilbyder kan være. Fra vårt ståsted er det viktig å tilrettelegge for at også personer med tilknytning til en siidaandel kan være godkjent tilbyder. Reineiere har ofte mange arbeidsoppgaver. I Inn på tunet har man erfart at det ofte er bondens partner (som i mange tilfeller har innehatt jobb utenfor gården) som lager tilbudet sammen med bonden, gjør mange av oppgavene relatert til Inn på tunet, og slik skaper en ekstra arbeidsplass på gården. Dette ser vi som hensiktsmessig også i Ut på vidda, og anbefaler at muligheten for dette klargjøres. Samtidig reiser dette et spørsmål om hvordan man kvalitetssikrer at tilbyder er *tilknyttet* en siidaandel - hvordan kontrollere at tilbyder (person A) er tilknyttet person med siidaandel (person B)? «Person med siidaandel» kommer fram på melding om reindrift, som sendes til Fylkesmannen, og er mer kontrollerbart.

Hvilke krav skal man ha for reineiere som gir velferdstilbud med utgangspunkt i natur og kultur? Inn på tunet bruker KSL-standard 1 – Generelle krav til gården. Denne sees på som lite relevant for reineiere. Her er det behov for egne, tilrettelagte krav for reineiere.

Inn på tunet bruker også KSL-standard 11 – Inn på tunet. Det er så langt prosjektleder har satt seg inn i denne mulig å tilrettelegge denne til å passe for Ut på vidda-tilbydere. En grundig evaluering av dette har vært utenfor prosjektets mandat.

11. Videre organisering

I denne seksjonen kan det være nyttig å ha i minne at den norske og den samiske kulturen er forskjellig og at kulturelt betingete handlinger som tas for gitt i den norske kulturen kan være ulik for en med samisk bakgrunn. Dette kan gi konsekvenser for resultater i utvikling og etablering av en Ut på vidda-ordning som i stor grad beveger seg innenfor samiske kulturlandskaper.

Scenario 1. Det opprettes en treårig prosjektstilling, med hele landet som arbeidsfelt. Samtidig opprettes det samarbeid med en organisasjon som kan være samarbeidspartner i forhold til kvalitetssikring, kompetanseheving og kursholding for tilbydere og kjøpere (basert på Matmerks rolle i Inn på tunet). Dette kan være Matmerk.

Scenario 2: Det opprettes en prosjektstilling som inngår i arbeidsoppgavene til Inn på tunet-rådgiveren hos Finnmark fylkeskommune (Fylkesmannen i Finnmark har ikke arbeidsgiveransvaret for Inn på tunet-rådgiver slik de fleste andre fylker har, det er det Fylkeskommunen som har). Denne stillingen bør ha hele landet som arbeidsfelt. Årsaken til at dette foreslås er at denne stillingen er per tiden på 50 % og man kan se for seg at det er rom for å øke stillingen og utvide arbeidsoppgavene uten at det går på bekostning av andre arbeidsoppgaver.

Scenario 3: Utviklingen av rammer og organisering rundt Ut på vidda blir en del av arbeidsoppgavene til ansatte hos Fylkesmannens landbruksavdeling. Her kan man se for seg et samarbeid bestående av ansatte fra alle reindriftsfylkene, de tre nordligste fylkene eller fylker med interesse for deltakelse. Innspill fra Fylkesmannen i Finnmark viser imidlertid til at det ikke er mye rom for flere arbeidsoppgaver innenfor det eksisterende embetsoppdraget.

Scenario 4: Arbeidsoppgaver legges til ansatt hos Fylkesmannens reindriftsavdeling. I Finnmark har reindriftsforvaltninga ikke hatt stor tradisjon for å jobbe med utviklingsprosjekt. Det har ikke lyktes prosjektleder i å finne ut om dette er annerledes i andre fylker. Fylkesmannen i Finnmarks reindriftsdirektør sier avdelinga ikke har anledning til å ta på seg flere oppgaver uten at det opprettes en ny stilling, innenfor det eksisterende embetsoppdraget.

Scenario 5: Utviklingsrolle legges til prosjektleder som ansettes ved Samisk Høgskole. Ved Samisk høgskole foregår det et prosjekt som omhandler samisk, tradisjonell naturkunnskap, kalt Árbiediehtu. Dette faget/prosjektet har flere fagpersoner det kan være gunstig og relevant å samarbeide med.

Scenario 6: Ut på vidda legges inn som en «gren» av Inn på tunet og organiseres under dette. Inn i Matmerks system, med alt det innebærer. Egen fagansvarlig i Matmerk.

Scenario 7: De fem nordligste fylkene går sammen om å innvilge utredningsmidler for å skissere veien videre og legge til rette for organisering av nettverksutvikling.

Vi ser de tre siste som de mest aktuelle metodene for videre arbeid. Å legge Ut på vidda som en «sidegren» til Inn på tunet på Matmerks sider kan være aktuelt i alle scenarioer. Uansett hvilket scenario man velger, eller i kombinasjon, vil det måtte tas stilling til hvem som skal bære de økonomiske utgiftene når man utvikler rammene til Ut på vidda. Viser for øvrig til Nasjonal strategi for Inn på tunet 2013-2017, (Landbruks- og matdepartementet og kommunal- og regionaldepartementet 2012), side 9 for en oversikt over utviklingen av Inn på tunet.

12. Finansiering

Finansiering av videre utvikling, bør utredes videre. Vi mener dette ligger på siden av pilotprosjektets mandat. Noen tanker er midlertid at Det grønne programmet hos Innovasjon Norge, Regionalt utviklingsprogram (RUP-midler), kan være aktuelt å se nærmere på. Prosjektleder ser også Sametinget/Sámediggi som naturlig bidragsyter både faglig og økonomisk.

13. Konkluderende kommentarer

Man kan enda ikke si at Ut på vidda er etablert som en egen ordning. Tematikken bør tas videre. Flere tilbyderne viser både interesse og vilje til å være med og utvikle en ordning med lærings- og omsorgsbaserte tjenester i reindrifta.

Dette prosjektet kan ikke trekke en konklusjon om etterspørselsgrunnlaget for Ut på vidda. Måltrettet og systematisk arbeid over tid med tematikken må til, før man kan trekke slutninger om hvorvidt det er interesse for tilbudet.

I prosjektet blir seks måneder svært kort. Dette gjør seg spesielt gjeldende ved samarbeid med kommuner, som i mange tilfeller både er låst økonomisk – budsjettet settes i lang tid i forveien – og også ressurs- og planmessig. For at midler og tid skal prioriteres må man komme inn på et tidlig stadium i forhold til planlegging av neste periode. Repetisjoner av tilbudene viste seg å være vanskelig å få til på 6 måneder (fra oppstart til slutt).

Reindriftas natur følger naturens lunder. Når reinen er i reingjerdet må man forberede seg på å kunne reise på kort varsel. Når næringsutøverne er ferdige, er de nettopp det. Det nytter ikke for kommunen å være klare uka etterpå. Reinen slaktes på visse tidspunkt, og dagene kan variere fra år til år.

Inn på tunet som ordning har eksistert siden 2002, og gått gjennom flere utviklingsfaser (for eksempel Inn på tunet-løftet). Til tross for dette, og til tross for at mange aktører i dag kjenner til Inn på tunet, er det fortsatt områder som ikke har Inn på tunet-tilbud. Noen steder har man godkjente Inn på tunet-gårder, men samarbeid er ikke igangsatt, eventuelt avsluttet. I Handlingsplan for Inn på tunet 2013-2017 (Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, 2013) er det listet opp en rekke tiltak for å forsterke og utvikle tilbudene i Inn på tunet. Det er ikke mulig å uten videre «hoppe rett inn i» arbeidet til Inn på tunet. Blant annet hvordan man best jobber med bestillerkompetanse og hvilke godkjenningsinstanser det er naturlig å bruke, er spørsmål som ligger utenfor pilotprosjektets mandat og som bør utredes ytterligere.

Fylkesmannen i Finnmark mener denne første utprøvingen danner et grunnlag for å jobbe videre med Ut på vidda. Reineiere har ulike forutsetninger og fysiske rammer for drifta enn gårdbrukere. Vi mener potensialet for at Ut på vidda kan være en egen ordning absolutt er til stede. Videre er det behov for en kartlegging av aktuelle aktører i kommunene, både på tilbydersiden og kjøpersiden, og jobbe målrettet mot disse. Det er vanskelig å si noe om hvorvidt etterspørsel fins når aktører ikke er klar over at det er en mulighet. Det virker som at linken med Inn på tunet ikke er like klart for kjøpere som det er for prosjektledere og Inn på tunet-organisasjoner og involverte. Flere kommuner må få kjennskap til Ut på vidda.

Samisk kultur- og kunnskapstradisjon er svært knyttet til naturen (Mikkelsen, 2013). I den samiske tradisjonen står mennesket på linje med naturen og ikke over den, og man har tradisjonelt hatt en rolle hvor man hjelper naturen til å klare seg selv (Østmo, 2013), med kunnskap overført i generasjoner. Ut på vidda vil, med «riktige» personer og med utviklet infrastruktur, være et tilbud som gir mestring, utvikling og trivsel. Samtidig spiller det en viktig rolle som formidler av naturkunnskap og tradisjonelle og moderne reindrifsmetoder. Den vil også spille en rolle i å møte regjeringen og Sametingets felles mål om at befolkningen skal ha et likeverdig helse- og sosialtilbud uavhengig av språk og kulturell bakgrunn (Meld. St. 48. (2012-2013)).

14. Referanser

Berget, B. 2013. Forskning og kompetanse for Inn på tunet. Status og behov. Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for husdyr og akvakulturvitenskap.

Dvergsdal, G., Båtevik, F.O. og Aarset, M.E. 2012. *Inn på tunet i kommunal tenesteproduksjon. Når standardiserte tilbud ikke strekk til?* Rapport nr 33, Møreforskning, Volda.

Helsedirektoratet 2014. Etablering av nye dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. <http://helsedirektoratet.no/tilskudd/Documents/dagaktivitet-demens-veiledende-info-2014.pdf> (siste gang åpnet 28/11/14).

Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet. 2013. *Handlingsplan 2013-2017. Inn på tunet.*

Meld. St. 16 (2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015)

Meld. St. 48 (2012-2013) Melding til Stortinget. Sametingets virksomhet 2012.

Mikkelsen, Anne Kalstad. 2013. *Natur og mennesker i det pitesamiske området.* Masteroppgave ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, Universitet i Tromsø.

Prestvik, A.S., Nebell, I., Pettersen, I. 2013. Aktør- og markedsanalyse av Inn på tunet. Rapport 2013-4. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF).

Østmo, Liv 2013. *Naturen som grunnlag for samisk kunnskap og identitet.* I Falk, E. og D. Feldborg (red.) *Leve kulturarven!* Museumsforlaget, Trondheim.

Vedlegg: Medieoppslag og nyhetssaker om Ut på vidda i prosjektperioden.